EDIȚII BILINGVE DE TEXTE RELIGIOASE, PUBLICATE LA CHIȘINĂU ÎN SECOLUL XIX – ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX

DOI: 10.5281/zenodo.4509464
CZU: 82-97(478)"XIX"

Doctor habilitat în științe filologice, profesor universitar **Iraida CONDREA**
Laureat al Premiului AȘM în domeniul limba română „Eugeniu Coșeriu" pentru 2018–2019
E-mail: iraida.condrea@gmail.com
Universitatea de Stat din Moldova

BILINGUAL RELIGIOUS TEXT EDITIONS, PUBLISHED IN CHISINAU IN THE 19th CENTURY – EARLY 20th CENTURY

Summary. In the 19th century, after the annexation of Bessarabia to the Russian Empire, the activity of printing and disseminating religious texts was oriented towards the rules imposed by the Russian ecclesiastical authorities. A synodical Ukase from 1814 contained the provision that in the newly established Exarchical Printing House in Chisinau, church books that will be translated from Slavonic after the same synodical books, will also be printed in the "Moldavian" language. In addition to some texts taken over in full from previous editions, in Chisinau were also printed translations and adaptations. More recently, during this period, the 19th century – the beginning of the 20th century, a series of editions with parallel text were published in Russian and Romanian, which are part of the diglot tradition, less practiced in the Bessarabian space.

Keywords: religious text, translation, adaptation, bilingual editions.

Rezumat. În secolul al XIX-lea, după anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, activitatea de tipărire și răspândire a textelor religioase este orientată spre racordarea la regulile impuse de autoritățile ecleziastice ruse. Un Ucaz sinodal din 1814 conținea prevederea că în Tipografia Exarhicească nou înființată la Chișinău se vor tipări cărți bisericești și în limba „moldovenească", ce vor fi traduse din slavonește după aceleași cărți sinodale. În afară de unele texte preluate integral după edițiile anterioare, la Chișinău se mai tipăreau traduceri și adaptări. Mai nou, în această perioadă, secolul XIX – începutul secolului XX, se publică și o serie de ediții cu text paralel în limbile rusă și română, care se înscriu în tradiția diglotelor, mai puțin practicată în spațiul basarabean.

Cuvinte-cheie: text religios, traducere, adaptare, ediții bilingve.

Viața spirituală, credința ortodoxă au cunoscut pe parcursul timpului multiple forme de manifestare, fiind un liant al societății și o modalitate de exprimare a viziunilor despre lume și univers. În secolul al XIX-lea, odată cu anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, se diversifică formele de prezentare a textului religios, care trebuia ajustat la cerințele impuse de noua stăpânire. Atât în administrație, în biserică, în școală, cât și în alte sfere ale vieții sociale apare în prim-plan limba rusă, care urma să fie propagată de autorități și învățată de localnici. Ștefan Ciobanu descrie astfel situația din învățământ: „Școala basarabeană, așa cum o concepea guvernul rus, trebuia să fie rusească, dar populația basarabeană era cu desăvârșire străină de limba rusă și, prin urmare, trebuia să se accepte în aceste școli și limba moldovenească. Ba mai mult, chiar și limba rusă profesorii fură nevoiți s-o predea în românește" [1, p. 79].

Astfel că cel mai vechi manual școlar din Basarabia este ***Gramatica rusească*** de la 1819, cu text paralel românesc, intitulat: ***Scurtă gramatică russască, cu tălmăcire în limba moldovenească, pentru ucenicii Seminariei Chișinăului și ale altor școale den Basarabia, cu adăogirea cuvintelor și a dialogurilor, ce se întrebuințază mai adeseori în limba rusască și moldovenească. Chișinău. În tipografia mitropoliei Chișinăului, anul 1819.*** Ca model a servit *Gramatica rusească* din 1755, alcătuită de savantul enciclopedist rus Mihail Lomonosov.

Aceeași situație era și în domeniul bisericesc. Tipărirea cărților de cult inițiată de mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni este condiționată de traducerea din limba rusă.

Teoretic, exista o înțelegere, ca toate cărțile tipărite la Chișinău să fie traduse după edițiile rusești, publicate de Tipografia Sinodală din Moscova. Însă, dat fiind faptul că în această regiune a Imperiului Rus cartea de cult în limba română avea deja o circulație și o istorie considerabilă, multe ediții au reprodus doar, cu unele ajustări, cărțile respective publicate anterior în limba română.

BDD-A32005 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:41 UTC)

Cu privire la paternitatea textelor publicate la Chișinău se poate constata că editorii consemnau, de regulă, ce prezintă textul – preluare, traducere, adaptare.

PRELUARE – ***S-au tipărit cartea aceasta, ce să numește Tipicon, după cel ce au ieșit întâi în Iași,*** *în duhovnicească tipografie, în păzitul de Dumnezeu oraș Chișinău, a oblastiei Bessarabiei, la anu de la facerea lumii 7365. Iară de la nașterea ce după trup a lui Dumnezeu Cuvântul 1857. Iunie 20. Indictul 15.*

ADAPTARE – ca model pot servi explicațiile din ampla Introducere de 7 pagini, scrisă de mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni pentru *Liturghierul* publicat în Tipografia Exarhicească de la Chișinău în anul 1815, unde se menționează: *iată că întâiu cea mai trebuincioasă Bisericilor carte, decare întraceastă Eparhie este prea mare lipsă, Slujebnicul, care în limba Rumânească să zice Liturghie, cu ajiutoriul lui Dumnezeu o am tipărito, ourmând întru toate întocma Tălmăcirei Slavenești, și așăzării Liturghiilor cesă Tipăresc în Rossia, pe care noi din cele Slavenești* ***îndreptânduo, cît sau putut mai bine, am adaoso*** *cu Sinaxariul celor 12 luni, cu toate prochimenele trebuincioase preste tot Anul, și cu alte folositoare învățături spre povățuirea Preoților, care învățături încele mai denainte Tipărite Rumânește Liturghhii, nusă află.*

Ajustările și motivarea acestora sunt explicate, făcându-se trimitere și la diverse surse, de exemplu: *Iară cu blagosloveniia prea sfântului, îndreptătoriului Sinod și a prea osfințitului Gavriil Exarh Mitropolit Chișinăului și Hotinului. Cartea aceasta ce să numește MOLITVENNIC,* ***după așezarea Molitvennicului slovenesc, ce să întrebuințază în pravoslavnicile bisearici a împărăției Rossiei, îndreptat și a doao ne asemănat mai mult decât cel ce au ieșit mai nainte în Iași.*** *S-au tipărit în exarhicească tipografie a Basarabiei, ce se află în sfânta Mitropolie a Chișinăului și a Hotinului, în Chișinău. La anul de la facerea lumii 7328. Iară de la nașterea cea după trup a lui Dumnezeu Cuvântul, 1820. Indictul 8. În luna lui avgust.*

TRADUCERE – traduceri propriu-zise „din limba slovenească" sau, mai târziu, din limba rusă, care conțin mențiunile respective, de exemplu: *Iară* ***de pre cea slavenească s-au tălmăcit pe limba moldovenească*** *(Instrucția Blagocinului, 1827); Slujba și acathistul ACOPEREMÂNTULUI PREASFINTEI NĂSCĂTOAREI DE DUMNEZEU.* ***Moldovenește dres de protoiereul Iustin Ignatovici după cărticica russască din Kiev de la anul 1890 și după cărticica moldovenească a Episcopului Romanului Melhisedec de la anul 1887. Traduse de el din slavenească după cărticica, tot din Kiev, de la anul 1878.*** *Chișinău. Tipografia Eparhială, 1913.*

În afară de textele adaptate sau traduse din limba rusă, în secolul al XIX-lea în tipografiile din Chișinău mai apar și ediții bilingve, în care același text este tipărit în limbile rusă și română. Edițiile bilingve aveau menirea să satisfacă cerințele tuturor slujitorilor bisericii – fie că erau vorbitori de română, fie că erau vorbitori de rusă, în funcție de limba comunității din care aceștia proveneau. Conducerea ecleziastică supraveghea astfel ca nu doar preoții ruși să urmeze regulile impuse de autoritățile țariste, ci și în bisericile din comunitățile cu vorbitori de limbă română să fie respectate aceleași norme.

I. O mostră concludentă în acest sens este ***Реестр поминовения великих императоров и императриц*** **– Izvodul de pomenire pentru marii domni, împărați și împărătese**, Chișinău, Tipografia duhovnicească, 1859 (32 file numerotate – 64 pagini). Textul este plasat în două coloane, despărțite de o linie: în stânga este originalul în limba rusă, iar în dreapta traducerea în limba română, tipărită cu caractere chirilice.

Această publicație era menită să răspândească în mase și să consolideze în memoria colectivă, prin intermediul bisericii, file din istoria Imperiului Rus, prin evocarea și glorificarea marilor stăpânitori. Este de remarcat că se stipulează în mod expres că pomenirea membrilor familiei imperiale, împărați și împărătese, cneji și cneghine, precum și a rudelelor lor apropiate trebuie făcută de ziua nașterii, la ziua numelui și în ziua „mutării lor", de ex., *Pomenirea preablagocestivei Doamnei Împărătesei Elisavetei Petrovnei la zioa mutării eii.*

Cartea conține trei registre – Izvodul A (1), Izvodul B (2), Izvodul G (3). În fiecare compartiment este expusă lista, pe luni și zile, a numelor celor ce trebuie pomeniți (figura 1).

IZVODUL A. De pomenire ce să fac în fiește care ani la lunile și zilele mai jos însemnate pentru Marii Domni ÎMPĂRAȚI și ÎMPĂRĂTESE, pentru Țarii și Țarițele, și pentru Preaînălțata Lor Familie, cu arătare, în care zi, și pentru cine anume, pre lîngă ceaialaltă biseariceasc Sfântă Slujbă, să cade să se facă pomenire după rînduiala bisericească.

IZVODUL B. după care datori sînt săi pomenească pe Marii Domni ÎMPĂRAȚI și ÎMPĂRĂTESE, Țari și Țarițe și Înălțata Lor, Familie, Preoții și Diaconii de prin sate.

IZVODUL G. Cum să cade săse pomenească mai sus arătatele Preaînălțatele Persoane la panihizile celae de obște.

La sfârșitul fiecărui izvod sunt formulate indicații amănunțite, care stipulează în ce biserici, mănăstiri, când și cum se va oficia slujba de pomenire, și care sunt excepțiile. Aceste ultime fragmente (7 pagini de

BDD-A32005 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:41 UTC)

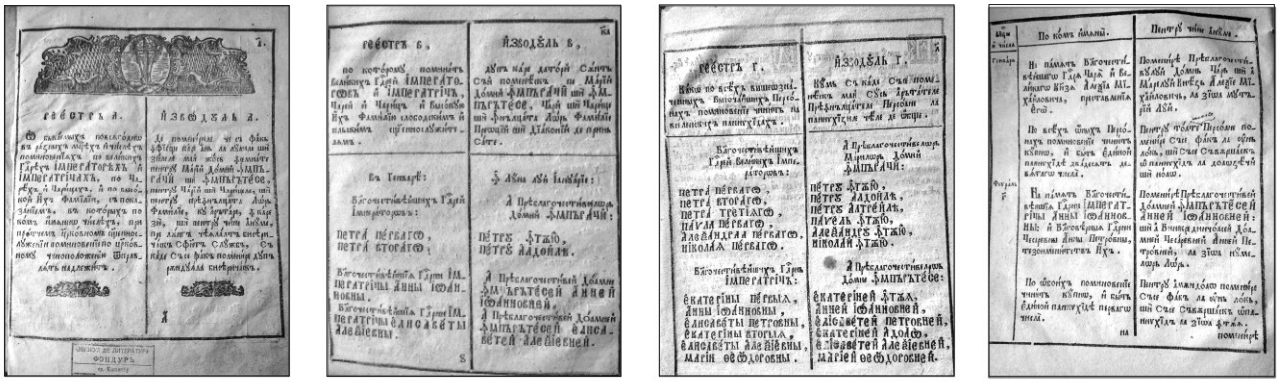

Figura 1. *Реестр поминовения великих императоров и императриц*
(Izvodul de pomenire pentru marii domni, împăraţi şi împărătese). Chişinău, Tipografia duhovnicească, 1859.

text) constituie mostre de stil administrativ/prescriptiv bisericesc din secolul al XIX-lea. În totalitatea sa, textul demonstrează modul în care trebuia să se facă îndoctrinarea maselor, să se inoculezie istoria, tradiţiile şi valorile culturale ale cuceritorului.

II. O carte destinată preoţilor şi care se înscrie în categoria mai vastă a Învăţăturilor creştine este intitulată ***ПОУЧЕНИЕ АПОСТОЛЬСКОЕ к новопоставленному иерею, данное ему на свитця, частого ради прочитания, выписанное из правил Святых Апостолов и Святых Отцов*** – **ÎNVĂŢĂTURĂ scoasă din pravilele Sfinţilor Apostoli şi a Sfinţilor Părinţi, carea să dă în scris dela Arhiereu Preotului celui de nou hirotonit, ca să o cetească adeseori.** *Sau tălmăcit de pre cea slavenească în limba moldovenească, şi sau tipărit acum atreiaoară în Tipografia Casei Arhiereşti în Chişinău la anul 1863, în luna lui iunie.* – 76 pagini (figura 2).

Textul este plasat pe două coloane despărţite de o linie – în stânga în rusă (originalul), în dreapta în română (traducerea) cu caractere chirilice. Toate fragmentele coincid pe parcursul întregii cărţi, astfel că se poate urmări cu uşurinţă cum s-a tradus un cuvânt sau altul, ce fel de echivalente s-au găsit, cum au fost redate anumite structuri etc.

Discursul este unul de tip retoric, cu elemente de predică [2, p. 176], în care învăţăturile sunt susţinute de diverse pilde şi argumente. Lucrarea conţine patru capitole, intitulate simplu „Întîia (a doua, a treia, a patra) povăţuire" şi începe cu o amplă introducere despre îndatoririle preotului în general. Înaintea celor patru capitole este plasată „Povăţuire de la Arhipăstoriul Preotului. Înainte cuvântare". În toată expunerea sunt prezente cele mai eficiente figuri pentru crearea unei atmosfere persuasive – adresări/vocative, exclamaţii, întrebări retorice, utilizarea diverselor forme de imperativ ş.a. Toate acestea sunt menite să ilustreze necesitatea respectării postulatelor credinţei, a preceptelor morale, pe care trebuie să le urmeze şi să le propage preotul [3].

Pot fi remarcate o serie de particularităţi ale traducerii din limba rusă:

- cuvinte compuse:

Си тебя чадо Господь поручи священие, и службу страшных тайн, рукоположением – Iată fiiule Domnul ţau încredinţat preoţia, şi Clujba înfricoşatelor Taine, prin *punerea mîinilor*;

На седми Соборах вселенских и на поместных – au fost la şapte soboară *atoată lumea*, şi la *ceale de locuri*; дом твой с правдою строй, нетомительно –

Figura 2. Pagini din cartea *ПОУЧЕНИЕ АПОСТОЛЬСКОЕ...*
(ÎNVĂŢĂTURĂ scoasă din pravilele Sfinţilor Apostoli şi a Sfinţilor Părinţi...), Chişinău, 1863.

BDD-A32005 © 2020 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:41 UTC)

casa ta cudreptate să o ocîrmuieşti, nu cu *nemilostivire*; нравоучение – *învăţătura de năravuri*; благополучие – *buna fericire*; благопристойность – *bună cuviinţă*; трудолюбив – *iubitoriu de ostenele*; за их нерадение – pentru *nepurtarea lor de grijă*; помянет беззакония своя – va pomeni *fără de legile* sale; и удостоил паки всего своего к нему благоволения и милость – şi lau învrednicit pre el iarăşi de toată a lui *către el bună voire* şi milă;

- *forme/arhaice:* cu *oserdie* săle citeşti; прилежно – *cu deadinsul*; делает соблазн – face *sminteală*; *Sculasăva* întru nestricăciune;
- *adresări:* Iată ţie *fiiule* Domnul ţau încredinţat preoţia şi Slujba înfricoşatelor Taine; Datoriu eşti tu, *o, Preote!* a avea către toţi dragoste;
- *forme lexicale şi gramaticale arhaice* (ale pronumelor): *pre sineţi* şi pre ceialalţi; învăţătură a înţelepciunii *ceii* ascunse; вразуми мя – *înţelepţeaştemă*; înviiază*;* dragostei *ceii* întru însoţire; Zlatoust, precum în *voroave* la Faptele apostolilor zice; Moartea acum *ne deşchide noauă* uşile;
- *topica rusească:* священные сосуды – *sfinţitele* vase; от которого зависит и временное все и потом и вечное человеческое блаженство – de la care spînzură şi *cea vremelnică toată şi cea veacinică omeneasca fericire*; весьма согрешил Царь Давид пред Богом – *foarte au greşit* împăratul David înaintea lui Dumnezeu; să le aducă către *vecinica fericita viaţă*.

Atât varianta în limba rusă, cât şi traducerea în română reprezintă o formă elaborată de discurs religios [4, p. 6] , în care sunt prezente numeroase forme şi figuri de exprimare cu caracter ceremonios, menţinând unele trăsături arhaice specifice [5]. Textul în limba română conservă particularităţi ce conturează mai pregnant stilul bisericesc

III. O carte de mare circulaţie este ***EVANGHELIA*****,** Chişinău, Tipografia Eparhială, 1912, o ediţie deosebită, jubiliară, publicată la împlinirea a 100 de ani de la alipirea Basarabiei la Imperiul Rus. Textul de pe foaia de titlu a cărţii este următorul:

Господа нашего Іисуса Христа Святое Евангеліе отъ Матфея, Марка, Луки и Іоанна на русскомъ и молдавскомъ языкахъ. Изданіе Кишиневскаго Епархиальнаго Православнаго религиозно-просвятительнаго Христо-Рождественскаго Братства въ память столѣтняго юбилея со времени присоединенія Бессарабіи къ Россійской Имперіи. 1812. 5/16. 1912 годы. Кишинев. Епархіальная Типографія. 1912 **– Evanghelia Domnului nostru Iisus Hristos de la Matei, Marcu, Luca şi Ioan în limbile rusă şi moldovenească. Ediţia Frăţimei Naşterii lui Hristos în amintirea jubileului de o sută de ani de la alipirea Basarabiei la Imperiul Rus. Anii 1812. 5/16. 1912. Chişinău. Tipografia Eparhială. 1912** (figura 3).

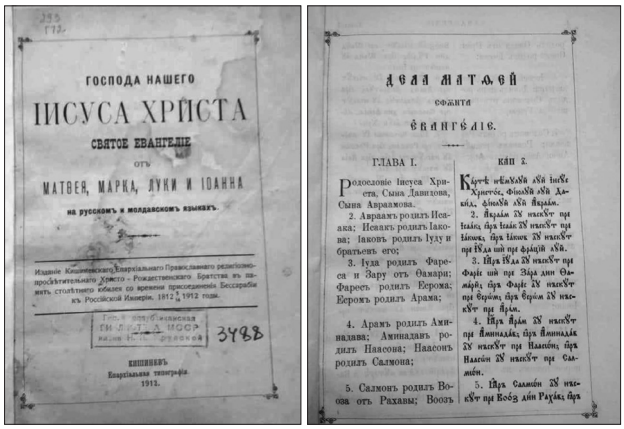

ГОСПОДА НАШЕГО
ІИСУСА ХРІСТА
СВЯТОЕ ЕВАНГЕЛІЕ
ОТЪ
МАТѲЕЯ, МАРКА, ЛУКИ И ІОАННА
на русскомъ и молдавскомъ языкахъ.
Кишиневъ
Епархіальная типографія.
1912.
3488
ДѢЛА МАТѳѢЙ
СѲѪТЫ
ЄѵАНГЄ́ЛІЄ.
ГЛАВА І.
КѲ҃Ѵ҃ Г҃ѰЄѴѲѪѦ ѦѲ҃ ІѵѲ҃Є҃
Хр҃ѵтѹ҃Є҃, Ф҃ІѡѲѪѦ ѦѲ҃ Дѧ-
ѵ҃ІдѡѲ҃, ѣ҃ѵѲѪѦ ѦѲ҃ Ѧ҃ѵрѧа҃ѳ.
Розоседовіе Іисуса Христа, Сына Давидова, Сына Авраамова.
2. Авраамъ родилъ Исаака; Исаакъ родилъ Іакова; Іаковъ родилъ Іуду и братьевъ его;
3. Іуда родилъ Фареса и Зару отъ Ѳамари; Фаресъ родилъ Ерома; Еромъ родилъ Арама;
4. Арамъ родилъ Аминадава; Аминадавъ родилъ Наасона; Наасонъ родилъ Салмона;
5. Салмонъ родилъ Воова отъ Рахавы; Воозъ
ГЛАВА ІІ.
КѲ҃Ѵ҃Т҃ Ѳ҃ѴѲѪѦ ѦѲ҃ ІѵѲ҃Є҃
Хр҃ѵтѹ҃Є҃, Ф҃ІѡѲѪѦ ѦѲ҃ Дѧ-
ѵ҃ІдѡѲ҃, ѣ҃ѵѲѪѦ ѦѲ҃ Ѧ҃ѵрѧа҃ѳ.
2. Ѧ҃ѵрѧа҃ѳ ѪѲ҃ ѡ҃ѵѲѪѦ҃Т҃ пр҃
Ісаа҃к҃ѡ, ѳ҃ѵѣ Ісаа҃к҃ Ѫѡ҃ ѡ҃ѵѲѪѦ҃Т҃ пр҃
Ія҃кѡ҃ва, ѳ҃ѵѣ Ія҃кѡ҃въ Ѫѡ҃ ѡ҃ѵѲѪѦ҃Т҃
пр҃ Ѭ҃да ѵ҃ пр҃ бр҃ѣ҃ѳ҃ѧ ѦѲ҃.
3. Ію҃да Ѭ҃да Ѫѡ҃ ѡ҃ѵѲѪѦ҃Т҃ пр҃
Фар҃ес҃ ѵ҃ пр҃ Зѧ҃ра дѵ҃ Ѳ҃-
мар҃ѣ҃; ѳ҃ѵѣ Фар҃ес҃ Ѫѡ҃ ѡ҃ѵѲѪѦ҃Т҃
пр҃ Ѥр҃ѡ҃ма; ѳ҃ѵѣ Ѥр҃ѡ҃мъ Ѫѡ҃ ѡ҃-
ѵѲѪѦ҃Т҃ пр҃ Ар҃ама.
4. Ію҃ѣ Ар҃ам Ѫѡ҃ ѡ҃ѵѲѪѦ҃Т҃
пр҃ Ѧ҃мінаѳ҃ава; ѳ҃ѵѣ Ѧ҃мінаѳ҃авъ
Ѫѡ҃ ѡ҃ѵѲѪѦ҃Т҃ пр҃ Наасо҃нъ; ѳ҃ѵѣ
Наасо҃нъ Ѫѡ҃ ѡ҃ѵѲѪѦ҃Т҃ пр҃ Салмо҃н.
5. Ію҃ѣ Салмо҃нъ Ѫѡ҃ ѡ҃-
ѵѲѪѦ҃Т҃ пр҃ Ѵоо҃ѳ дѵ҃ Рах҃ѣ; ѳ҃ѵѣ

Figura 3. *EVANGHELIA*, Chişinău, Tipografia Eparhială, 1912.

Cartea conţine cele patru Evanghelii, intitulate: Dela Matfei sfînta Evanghelie; Dela Marco sfînta evanghelie; Dela Luca sfînta Evanghelie; Dela Ioann sfînta evanghelie. unde găsim şi o serie de note de subsol, în care se dau diverse explicaţii atât pentru textul în limba rusă, cât şi pentru textul în limba română, concretizându-se anumiţi termeni şi explicându-se cum trebuie înţelese unele cuvunte.

În limba română este reprodus textul Bibliei de la Blaj, cea mai cunoscută şi mai răspândită versiune în limba română, traducerea din Ardeal aparţinând lui Samuil Micu-Klein [6]. În opinia profesorului Eugen Munteanu, „Biblia de la Blaj (1795) este, de fapt, „mama" Bibliilor româneşti moderne, reeditările din secolul al XIX-lea (ediţia de la Sankt Petersburg, 1819; ediţia Filotei, Buzău, 1854–1856; ediţia Şaguna, Sibiu, 1856–1858) nefiind decât reeditări, cu sumare adaptări, ale versiunii lui Samuil Micu. Mai mult încă, „versiunea sinodală" de la 1914 (din care derivă toate bibliile autorizate de BOR) reprezintă şi ea o revizuire, e drept, radicală, dar revizuire a textului ieşit de sub pana ilustrului ardelean" [7, p. 515].

Ediţia bilingvă publicată la Chişinău în anul 1912 constituie contribuţia bisericii la marcarea jubileului de 100 de ani de stăpânire ţaristă în Basarabia. Din punct de vedere tehnic, tipografic, cartea aceasta este o lucrare reuşită, foarte îngrijită. Varianta în limba română este tipărită cu caractere chirilice potrivite, lesne de citit. Pe tot parcursul ediţiei se observă echivalenţa exactă a pasajelor din cele două versiuni – rusă şi română. Este de remarcat că în prima parte – Dela Matfei sfînta Evanghelie – editorii nu doar că au urmărit cu grijă potrivirea texului rus cu cel românesc, dar au şi intervenit cu anumite explicaţii într-o serie de note de subsol. Toate acestea atestă, pe de o parte,

BDD-A32005 © 2020 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:41 UTC)

intenția editorului de a obține o echivalență cât mai mare cu varianta în limba rusă, iar pe de altă parte, o tentativă de îmbunătățire a textului, pentru a-l face mai accesibil cititorului local. Acest travaliu editorial scoate în evidență anumite fapte de limbă, interesante nu doar pentru cititori, dar și pentru cercetătorii textului biblic în limba română. Nu se știe din ce motive, intervențiile editoriale se regăsesc doar în textul primei evanghelii, iar în celelalte trei nu mai sunt făcute niciun fel de note.

Examinând Evanghelia după Matei, putem constata că o serie de forme/cuvinte obișnuite în Ardeal sunt înlocuite cu cuvinte și forme familiare pentru vorbitorii de română din zona Moldovei [8]. Astfel, pe parcursul întregului text cuvântul „muiare", utilizat în Biblia de la Blaj, precum și în Biblia de la Sankt Petersburg, a fost înlocuit cu lexemul „femeie". Este de menționat că „muiere" în spațiul moldovenesc are și în prezent o nuanță peiorativă, pe care probabil că au dorit să o evite editorii evangheliarului de la 1912, cf.:

CH. – Cap. 1, 20. Și cugetând el *acestea*, iată îngerul Domnului prin vis sau arătat lui zicînd: Iosife, fiiul lui David, nu te *teme* a lua pre Maria, *femeia* ta: că ce sau născut În trînsa din Duhul Sfînt este.

Blaj – Cap. 1, 20. *Și, cugetând el aceastea, iată, îngerul Domnului prin vis s-au arătat lui, zicând: Iosife, fiiul lui David, nu te teame a lua pre Mariia, muiarea ta, că ce s-au născut într-însa din Duhul Sfânt easte.*

CH. – Cap. 5, 28. Iară eu zic vouă, că tot cel ce să ouită *la femee cu poftă spre dînsa*, iată că au curvit cu ea întru inima sa.

Blaj – Cap.5, 28. *Iară Eu zic voao că tot cel ce să uită la muiare, ca să o poftească pre ea, iată, au curvit cu ea întru inima sa.*

Formele de perfect simplu (de tipul *văzu, trecui*), utilizate în mod curent în Ardeal, în ediția de la Chișinău sunt înlocuite cu formele de perfect compus, mai familiare vorbitorilor locali – se știe că în această zonă nu se folosește în vorbire perfectul simplu.

CH. – Cap. 2, 21. Și el sculîndusă, *au luat* Pruncul și pre Muma Lui și *au venit* în pămîntul lui Israil.

Blaj – Cap. 2, 21. Și el, sculîndu-să, *luo Pruncul și pre muma Lui și veni în pământul lui Israil.*

De asemenea, la Chișinău este preferată forma „vra" de la verbul „a vrea", spre deosebire de forma „va", utilizată în versiunea de la Blaj:

CH. – Cap. 2, 13.Vra Irod să caute Pruncul.

Blaj – Cap.2,13 *Va Irod să caute pruncul.*.

O serie de modificări au fost făcute pentru ca textul în limba română să corespundă mai bine cu cel din limba rusă:

CH. – Cap. 2, 11. и вошедши въ домъ, увидели Младенца съ Маріею, Матерью Его, и *падши поклонились* Ему; и открывши сокровища свои, принесли ему дары.

Și întrînd în casă, au aflat Pruncul cu Maria, Muma Lui, și *căzînd sau închinat lui* și deșchizînd visteriile sale, au adus Lui daruri.

Blaj – Cap. 2, 11. *Și, întrînd în casă, au aflat Pruncul cu Mariia, muma Lui ;* și, deșchizînd vistieriile sale, au adus Lui daruri.*

CH. – Cap. 4, 19. и говорит имъ: идите за Мною и Я сделаю вас *ловцами человеков.*

Și au zis lor: veniți după Mine, și voiu face pre voi *vînători de oameni.*

Blaj – Cap. 4, 19. *Și au zis lor: Veniți după Mine și voiu face pre voi pescari de oameni.*

CH. – Cap. 5, 25. И следовало за Ним множество народа из Галилеи и *Десятиградия*, и Иерусалима и Иудеи, и изъ-за Иордана.

Și au mers după Dînsul gloate multe din Galileia și din *cele zece cetăți* și din Ierusalim și din Iudeia și din ceea parte de Iordan.

Blaj – Cap. 5, 25 *Și au mers după Dânsul gloate multe din Galileea și din Decapoli și din Ierusalim și din Iudeea și din ceaea parte de Iordan.*

O particularitate a Evangheliei după Matei o reprezintă seria de note explicative, plasate la subsolul paginilor. Intervențiile paratextuale din prima evanghelie, menite să faciliteze recuperarea sensului, sunt de mai multe tipuri: unele sunt făcute pentru textul rusesc și sunt preluate în limba română, altele se referă doar la varianta românească.

În unele cazuri, se fac precizări cu privire la sensul exact al cuvântului, arătându-se cum trebuie interpretat acesta, de exemplu:

CH. – Cap. 3, 12

Лопата* Его в рукѣ Его, и Онъ очиститъ гумно

A căruia vînturătoare* este în mîna Sa, și va curăți aria Sa.

Blaj – *A Căruia vânturătoarea e în mâna Sa și va curăți aria Sa.*

*) Которою вьют хлеб

*) Lopata cu care vîntură

Se remarcă, de asemenea, grija editorului de a da, explicații pentru unele cuvinte ce apar în textul românesc, dar ale căror sensuri sunt mai puțin cunoscute pentru vorbitorii moldoveni. Acestea sunt marcate cu asterix, iar explicațiile sunt plasate la subsolul paginilor.

Cap. 9, 14

Почему мы и фарисеи постимся много, а Твои ученики не постятся?

Pentru ce noi și fariseii ajunăm* mult, iară oucenicii Tăi nu ajună?

BDD-A32005 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:41 UTC)

Blaj: *Pentru ce noi și fariseii ajunăm mult, iară ucenicii tăi nu ajună?*

*) Postim

Cap. 19, 13

Тогда приведены к Нему дѣти, чтобы Онъ возложилъ на нихъ руки и помолился; ученики же возбраняли им.

Atunci au dus la Dînsul pruncii, ca să pue măinile preste ei, și să se roage: iară oucenicii certa* pre ei.

Blaj: *Atunci, au adus la Dânsul prunci ca să puie mâinile preste ei și să Se roage; iară ucenicii certa pre ei.*

*) Oprea

Cap. 21, 8

Множество же народа постилали свои одежды по дорогѣ, а другіе рѣзали вѣтви с деревъ и постилали по дорогѣ.

Iară cea mai multă gloată* au așternut veșmintele sale pre cale: iară alții tăia ramuri din arburi** și așternea pre cale.

Blaj*: Iară cea mai multă gloată au așternut veșmintele sale pre cale, iară alții tăia ramuri din arburi* și *așternea pre cale.*

*) Parte de norod

**) Copaci

Este de menționat și textul rugăciunii „Tatăl Nostru". Aceasta, pe parcursul anilor, a tot fost ajustată de la o ediție la alta, astfel încât, conform studiilor recente, acum se atestă circa 200 de variante în limba română [9]. Evangheliarul de la Chișinău preia întru totul din Biblia de la Blaj rugăciunea Domnească „Tatăl Nostru", prezentând-o într-o variantă ortografică ceva mai simplă și mai aproape de rostirea obișnuităa moldovenilor.

9. Drept aceea, așa să vă rugați voi: Tatăl nostru, CareleEști în ceriuri! Sfințascăse Numele Tău:

10. Vie împărăția Ta: fie voia Ta, precum în ceriu și pre pământ:

11. Pîănea noastră cea de toate zilele dăneo nouă astăzi:

12. Și ne iartă nouă dătoriile noastre, precum și noi iertăm datornicilor noștri:

13. Și nu ne duce pre noi în ispită, ci ne izbăvește de cel rău; că a Ta este Împărăția și puterea și mărirea în veci. Amin.

9. *Drept aceaea, așea să vă rugați voi:* «Tatăl nostru Carele ești în ceriuri, sfințască-se numele Tău.*

10. *Vie împărșția Ta, fie voia Ta, precum în ceriu, și pre pământ.*

11. *Pîinea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o noao astăzi.*

12. *Și ne iartă noao deatoriile noastre, precum și noi iertăm deatornicilor noștri.*

13. Și nu ne duce pre noi în ispită, ci ne izbăvește de cel rău. Că a Ta easte împrăția și putearea și mărirea, în veaci. Amin !»

Ediția Evangheliarului din 1912 conține variantele cele mai populare, la data respectivă, ale Noului Testament. În limba rusă este așa-numitul text sinodal, considerat de specialiști ca o versiune mai puțin reușită, dar foarte populară în secolul al XIX-lea. În limba română este textul Bibliei de la Blaj, cu anumite ajustări, text, de asemenea, foarte cunoscut și răspândit.

Ediţiile bilingve de texte religioase reprezintă un material inedit, care oferă posibilitatea de a studia în plan comparativ mai multe aspecte ale textului religios. Perioada în care a fost elaborat un text sau altul reflectă particularități specifice de limbaj, etalând diverse forme de redare a sensului și de explicitare a conținutului. Fie că sunt traduse, fie că sunt preluate, textele paralele continuă să reprezinte o arie mai puțin studiată, fiind o formă rară de abordare a resurselor limbii/limbilor în contact.

BIBLIOGRAFIE

1. Ciobanu Ș. Cultura românească în Basarabia sub stăpânire rusă. Chișinău, 1923.

2. Guia S. Discursul religios. Structuri și tipuri. Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, 2014. 476 p.

3. Osobennosti poucheniya kak zhanra, Yuriy Chaykin. https://proza.ru/2014/12/04/1539 (vizitat la 09.12.19).

4. Condrea Irina. O abordare stilistică a textului religios. În: Studia Universitatis Moldaviae, 2016, nr 10, p. 3-7.

5. Teleoacă Dana-Luminița. Morfosintaxa textului biblic actual: Evanghelia după Matei. [on-line] https://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A482/pdf (vizitat la 09.01.20).

6. Biblia de la Blaj, 1795. [on-line] Biblia de la Blaj, 1795. [on-line] https://www.scribd.com/doc/155383288/Biblia-de-La-Blaj-1795-Traducere-Samuil-Klein (vizitat la 09.01.21).

7. Munteanu E. Lexicologie biblică românească. București: HUMANITAS, 2008. 658 p.

8. Condrea Irina, Aspecte ale limbajului cărților religioase, publicate în Basarabia în secolul XIX – începutul secolului XX. În: Biserica Ortodoxă din interfluviul pruto-nistrean (1813-2013). Simpozion științific internațional, 14-15 octombrie, 2013. Chișinău: CEP USM, 2013, p. 468-478.

9. Cămară I. Rugăciunea Tatăl nostru în limba română. Studiu istorico-filologic. Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, 2019, 250 p.

BDD-A32005 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:41 UTC)